

DOBROVOLJNA LIKVIDACIJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA

REZIME: Dobrovoljna likvidacija privrednih društava je redovan način prestanka privrednih društava. Likvidacija društva počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljivanjem oglasa o pokretanju likvidacije u Registru privrednih subjekata koji vodi Agencija za privredne registre u skladu sa Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre a prestaje brisanjem društva iz Registra. Likvidacioni upravnik zastupa privredno društvo u likvidaciji i odgovoran je za vođenje poslova društva i isplatu potraživanja poveriocima. Za vreme postupka likvidacije privredno društvo ima ograničenu pravnu i poslovnu sposobnost. Pokretanjem postupka likvidacije prestaje radni odnos zaposlenima.

U radu su prikazani pravni aspekti dobrovoljne likvidacije privrednih društava – osnovni pojmovi; ovlašćenja, dužnosti i odgovornosti likvidacionog upravnika; pravne posledice pokretanja postupka likvidacije; posledice po zaposlene i poverioce; prava i odgovornosti osnivača društva koje se likvidira. Autor je, koristeći sudske praksu, posebno osvetlio sporne situacije.

Ključne reči: likvidacija, likvidacioni upravnik, pravne posledice likvidacije.

Pojam i pokretanje postupka likvidacije

Likvidacija privrednih društava uređena je Zakonom o privrednim društvima.¹

Likvidacija može biti dobrovoljna, koju sprovode vlasnici društva i prinudna koju sprovodi sud.

* Docent, Poslovni fakultet Valjevo, Univerzitet „Singidunum“ Beograd,
e-mail: vmarkovic@singidunum.ac.rs

¹ *Sl. glasnik RS*, broj 36/11 i 99/11.

U radu je prikazan postupak dobrovoljne likvidacije privrednih društava. Za pokretanje postupka dobrovoljne likvidacije privrednih društava neophodno je da su ispunjena dva uslova:

- 1) da društvo ima dovoljno sredstava za izmirenje svojih obaveza,
- 2) da postoji volja članova društva da se društvo likvidira.

Solventnost društva je preduslov za likvidaciju društva.²

Likvidacija društva pokreće se:

- 1) jednoglasnom odlukom svih ortaka, odnosno komplementara, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno;
- 2) odlukom skupštine članova društva s ograničenom odgovornošću, koja se donosi dvotrećinskom većinom glasova svih članova društva, ako osnivačkim aktom nije utvrđena druga većina, ali ne manja od obične većine od ukupnog broja glasova članova društva;
- 3) odlukom skupštine akcionara, većinom glasova prisutnih akcionara koji imaju pravo glasa po određenom pitanju, osim ako je statutom određen veći broj glasova.

Likvidacija društva počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljivanjem oglasa o pokretanju likvidacije u Registru privrednih subjekata koji vodi Agencija za privredne registre u skladu sa Zakonom o postupku registracije u Agenciji za privredne registre.³

Objavljivanjem odluke o pokretanju postupka likvidacije nastupa njeno pravno dejstvo prema trećim licima.⁴

Oglas se objavljuje u trajanju od 90 dana na internet strani Registra privrednih subjekata, a poverioci svoja potraživanja mogu prijaviti najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa, odakle proizilazi da se prijava za brisanje društva nakon okončanja postupka likvidacije može podneti najranije po isteku 120 dana od dana objave oglasa (tj. dana donošenja rešenja Registratora o registraciji pokretanja postupka likvidacije), uz važnu napomenu da se prijava brisanja ne može podneti ako prethodno nije registrovan početni likvidacioni izveštaj.

² Englesko pravo poznaje *ustanovu deklaracije solventnosti društva*, koju daje odbor direktora društva, što je osnova za dobrovoljnu likvidaciju od strane ortaka, članova ili komplementara. U ovoj deklaraciji oni moraju izraziti mišljenje da će kompanija biti sposobna da za godinu dana (od početka ove likvidacije) isplati sve poverioce, i to sa kamatom. Vasiljević, M., (2011). Vodič za primenu Zakona o privrednim društvima, Intermex, Beograd, str. 592.

³ *Sl. glasnik RS*, broj 99/11.

⁴ „Pravne posledice otvaranja postupka likvidacije i njihovo dejstvo prema trećim licima teku od dana donošenja rešenja kod Agencije i istog dana objavljivanja na sajtu Agencije za privredne registre.“ Iz rešenja Višeg trgovinskog suda, Pž. 9172/07 od 29.11.2007. godine, Preuzeto sa: www.sudskapraksa.com.

Likvidacioni upravnik je dužan da poznatim poveriocima koji po ovom zakonu prijavljuju potraživanje uputi i pisano obaveštenje o pokretanju likvidacije društva, najkasnije u roku od 15 dana od dana početka likvidacije društva.

Obaveštenje sadrži naročito:

- 1) podatak o danu objavljivanja i periodu trajanja oglasa o pokretanju likvidacije;
- 2) adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte, na koju poverilac dostavlja prijavu potraživanja;
- 3) upozorenje da će potraživanje poverioca biti prekludirano ako ga poverilac ne prijavi najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije.

Poverioci čije je potraživanje utvrđeno izvršnom ispravom i poverioci u vezi sa čijim potraživanjem protiv društva počne da teče parnica do početka likvidacije nemaju obavezu prijavljivanja potraživanja, a njihova potraživanja se smatraju prijavljenim, u skladu sa ovim zakonom.

Za vreme likvidacije društva ne isplaćuje se učešće u dobiti, odnosno dividende niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre isplate svih potraživanja poverilaca.

Registracionu prijavu podnosi likvidacioni upravnik. Podnosilac može biti i lice koje likvidacioni upravnik ovlasti punomoćjem, u kom slučaju je potrebno priložiti i punomoćje.

Razrešeni zastupnik ne može podnositi prijavu za registraciju, osim u slučaju kada je osnov brisanja ostavka tog zastupnika.

Privredno društvo u likvidaciji uz poslovno ime stavlja oznaku „u likvidaciji“.⁵ Društvo je dužno da upotrebljava poslovno ime u poslovanju, pravnom prometu, poslovno-pravnim komunikacijama sa trećim licima i na memorandumima privrednog društva.

Likvidacioni upravnik

U postupku likvidacije delatnosti i poslove privrednog društva vode lica koja su imala ista ovlašćenja i pre likvidacije, ako društvo ne izabere drugo lice ili lica.

Lice ili lica koja imaju ovlašćenja i koja vode poslove društva u postupku likvidacije privrednog društva nazivaju se likvidacioni upravnici.⁶

⁵ Zakon o privrednim društvima (dalje u fusnotama: ZPD), čl. 22, st. 5

⁶ Zakonodavci Slovenije i Hrvatske dopuštaju da se za likvidacionog upravnika odredi i pravno lice – likvidaciono preduzeće, vidi član 409, Zakona o privrednim društvima Slovenije – ZPDS

Putem zastupanja privredna društva i ostali privredni subjekti preuzimaju obaveze u pravnom prometu. Zastupnik istupa u ime i za račun privrednog subjekta, te su time preuzeta prava i obaveze iz zaključenih pravnih poslova putem zastupanja prava i obaveze tog privrednog subjekta.

U pogledu pravnog statusa likvidacionog upravnika nije uređeno pitanje koja svojstva treba da ima lice koje se imenuje za likvidacionog upravnika, što znači da je prepušteno autonomiji volje ortacima, članovima društva, odnosno članovima skupštine društva.⁷

Na zahtev bilo kog od lica koja su imala ovlašćenja pre likvidacije sud može iz opravdanih razloga imenovati drugog likvidacionog upravnika radi zamene upravnika izabranog od strane društva ili zajedničkog postupanja sa njima.⁸

Kako zakon govori u množini to je moguće da privredno društvo ima jednog ili više likvidacionih upravnika, koji društvo zastupaju zajedno, ako odlukom nije određeno da zastupaju samostalno.

Za likvidacionog upravnika može biti imenovano bilo koje fizičko ili pravno lice (uključujući tu i članove i/ili zastupnike društva). Društvo mora imati najmanje jednog likvidacionog upravnika koji je fizičko lice. Društvo koje ima funkciju likvidacionog upravnika, tu funkciju vrši preko svog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice ili fizičkog lica koje je za to ovlašćeno posebnim punomoćjem izdatim u pisanoj formi. I ovi zakonski zastupnici registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.⁹

Ako likvidacioni upravnik odlukom ne bude imenovan, svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici i registruju se po službenoj dužnosti.

Izbor, određivanje ili razrešenje likvidacionog upravnika registruje se i objavljuje u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Novi Zakon o privrednim društvima, za razliku od prethodnog, reguliše posebno potpisivanje privrednog društva kao što je to ranije činio i Zakon o

Uradni list št. 42/06–57/12 i čl. 371, st. 2, Zakona o trgovačkim društvima Hrvatske – ZTDH *Narodne novine* broj 111/93, 34/99, 121/99, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09. O dobrovoljnoj likvidaciji u Republici Srpskoj vidi Ristić, D., (2010). Dobrovoljna likvidacija privrednih društava u: Dragan Mikerević, *Strategija rasta i razvoja u uslovima fiskalne i dužničke krize*, zbornik radova, Banja Vrućica, str. 179–188, i Zakon o privrednim društvima Republike Srpske *Sl. glasnik Republike Srpske* broj 127/08, 58/09 i 100/11.

⁷ „Za likvidacionog upravnika može se imenovati lice koje raspolaže potrebnom stručnošću i potrebnim iskustvom“, Zakon o likvidacionom postupku Republike Srpske, čl. 6, st. 4.

⁸ Čl. 353., ZPD.

⁹ Vidi ZPD, čl. 31.

preduzećima.¹⁰ Svaki zastupnik društva (i likvidacioni upravnik) i prokurista prilikom potpisivanja dokumenata u ime društva dužan je da uz svoj potpis navede svoju funkciju u društvu. Navođenje funkcije nije formalni uslov za validnost potpisanog dokumenta.¹¹

Likvidacioni upravnik je samim svojstvom zastupnika ovlašćen i da potpisuje privredno društvo. Isti je ovlašćen i za raspolaganje novčanim sredstvima, a ako se radi o drugim licima onda se deponovanje njihovih potpisa u bankama ima shvatiti kao davanje punomoćja tim licima za raspolaganje novčanim sredstvima, za šta se primenjuju pravila o punomoćju.¹²

Osnovne dužnosti koje likvidacioni upravnik dužuje društvu a kojima je njegovo delovanje ograničeno ili usmereno su: dužnost pažnje,¹³ dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes, dužnost izbegavanja sukoba interesa i dužnost čuvanja poslovne tajne.¹⁴

Fiducijarne dužnosti su skup pravila ugovorne prirode koja se primenjuju za slučaj da nema drugačijeg sporazuma a koja prati široko postavljeno ovlašćenje da se upravlja tuđom imovinom.¹⁵

Likvidacioni upravnik odgovara ortacima, članovima i akcionarima privrednog društva kao i poveriocima privrednog društva za štetu koju im prouzrokuje u izvršenju svojih dužnosti.

Likvidacioni upravnik ne odgovara poveriocima, kao ni ortacima, članovima društva ili akcionarima za bilo kakve gubitke privrednog društva, obaveze ili smanjena vrednosti imovine koja su nastala kao rezultat donošenja

¹⁰ Vidi Zakon o preduzećima *Sl. list SRJ*, broj 29/96, 33/96, 29/97, 59/98 i 74/99, čl. 49.

¹¹ Vidi ZPD, čl. 43.

¹² Guverner Narodne banke Srbije, na osnovu člana 3. i 36. Zakona o platnom prometu, doneo je Odluku o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke (*Sl. glasnik RS*, br. 33/05 i 25/09), kojom je u tački 5. propisano da se pri podnošenju zahteva za otvaranje računa podnosi i karton deponovanih potpisa lica ovlašćenih za potpisivanje naloga (na obrascu – Karton deponovanih potpisa, koji je, kao Prilog 1, odštampan uz ovu odluku i njen je sastavni deo), radi raspolaganja sredstvima s računa – koji je potpisalo ovlašćeno lice iz rešenja o upisu u registar kod nadležnog organa i koji je overen pečatom, a kojim će se overavati instrumenti plaćanja;

¹³ Tako i sudska praksa: „Ne može se na zablude pozivati onaj ko se pri zaključenju ugovora nije ponašao sa pažnjom koja se u prometu očekuje, pa preduzeće ne može tražiti poništaj ugovora navodeći da je njegov direktor potpisao ugovor koji prethodno nije pročitao, što ukazuje da prilikom zaključenja ugovora nije postupio sa pažnjom koja se od direktora očekuje, a to je da pročitao tekst koji potpisuje i overava pečatom.“ Iz presude Višeg trgovinskog suda u Beogradu, Pž. 3951/98 od 05.11.1998. godine, www.sudskapraksa.com.

¹⁴ O dužnostima zakonskih zastupnika vidi više u Marković, V., (2012). Zakonski i statutarni zastupnici privrednih subjekata, *Pravo teorija i praksa*, 29 (7–9), str. 20–41.

¹⁵ Vidi i Vujisić, D. (2009). Dužnosti direktora – u zakonodavstvu, poslovnoj i sudskoj praksi, *Pravo i privreda* (1–4), str. 186.

savesnih i razumnih poslovnih odluka u vezi sa sprovođenjem postupka likvidacije privrednog društva.

Zahtev po osnovu odgovornosti likvidacionog upravnika za štetu zastarevaju u roku od jedne godine od dana brisanja privrednog društva iz registra.

Ako je više likvidacionih upravnika odgovorno za štetu, oni odgovaraju solidarno.¹⁶

Likvidacioni upravnik ima pravo da mu se primereno naknade troškovi koje je imao u sprovođenju likvidacije kao i na isplatu naknade za rad. Visinu troškova i naknade za rad određuju ortaci, odnosno skupština članova ili akcionara, a u slučaju spora sud.

U pogledu navedenog potraživanja likvidacioni upravnik se smatra poveriocem društva u likvidaciji.

Troškovi i naknade za rad likvidacionog upravnika plaćaju se za vreme trajanja likvidacije, ako to ne utiče na podmirenje obaveza prema poveriocima društva.

Likvidacioni upravnik može biti razrešen na isti način na koji je i izabran, odnosno imenovan.

Likvidacionog upravnika koga je izabrao nadležni organ privrednog društva razrešava taj organ, a likvidacionog upravnika koga je imenovao sud razrešava taj sud. Zakon ne govori o potrebi postojanja „opravdanog razloga“ za razrešenje, kao ni u slučaju razrešenja člana upravnog odbora društva, tako da je moguće razrešenje i s postojanjem i bez postojanja ovog razloga.¹⁷

Likvidacioni upravnik zastupa društvo u likvidaciji i odgovoran je za zakonitost poslovanja društva.

Likvidacioni upravnik može preduzimati sledeće aktivnosti:

- 1) Vršiti radnje na okončanju poslova započetih pre početka likvidacije;¹⁸
- 2) Preduzimati radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, kao što su prodaja imovine, isplata poverilaca i naplata potraživanja;
- 3) Vršiti druge poslove neophodne radi sprovođenja likvidacije društva.¹⁹

Ako se ortaci ili komplementari ne sastanu ili se skupština članova ili akcionara ne održi ili nema kvorum, likvidacioni upravnik završava postupak

¹⁶ Čl. 363, ZPD. Vidi i Dabić, Lj., (2004). Likvidacija privrednih društava prema nacrtu Zakona o privrednim društvima, *Pravo i privreda* (5–8), str. 659–670.

¹⁷ Vasiljević, M., (2006). Komentar Zakona o privrednim društvima, Beograd, Službeni glasnik, str. 690.

¹⁸ Ako za vreme likvidacije preduzima nove poslove ili članovima isplaćuje dividende ili raspodeljuje imovinu kazniče se za privredni prestup novčanom kaznom od 100.000 do 1.000.000 dinara privredno društvo a likvidacioni upravnik novčanom kaznom od 20.000 do 200.000 dinara. Vidi ZPD čl. 585.

¹⁹ ZPD čl. 532.

likvidacije i bez usvajanja završnog finansijskog izveštaja o sprovođenju postupka likvidacije od strane ortaka, komplementara, skupštine članova ili skupštine akcionara.

Ako se naknadno utvrdi da je potrebno sprovesti dalje radnje (pronađena nova imovina, poverioci s osporenim potraživanjima uspeći u svom tužbenom zahtevu i slično) po okončanju likvidacije privrednog društva, sud na predlog lica koje za to ima pravni interes, ponovo imenuje ranijeg ili novog likvidacionog upravnika.

Prestanak radnog odnosa zaposlenima

Shodno članu 176, stav 1, tačka 5, Zakona o radu²⁰ u slučaju prestanka rada poslodavca, u skladu sa zakonom zaposlenom prestaje radni odnos nezavisno od njegove volje i volje poslodavca. Likvidacioni upravnik donosi rešenje o prestanku radnog odnosa zaposlenima zbog prestanka rada poslodavca.

Likvidacioni upravnik prilikom donošenja rešenja dužan je da uz svoj potpis navede svoju funkciju u društvu. Navođenje funkcije nije formalni uslov za validnost potpisanog dokumenta.²¹

Koji je to momenat kada se zaposlenom može otkazati ugovor o radu zbog prestanka rada poslodavca? Jezičkim i logičkim tumačenjem pravnih normi izvodi se sledeći zaključak:

Privredno društvo prestaje sa radom prestankom obavljanja delatnosti. Delatnost prestaje da obavlja pokretanjem postupka likvidacije (osim završetka započetih poslova). Postupak likvidacije počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljivanjem oglasa o pokretanju likvidacije u skladu sa zakonom o registraciji.²² Znači nakon registracije odluke o likvidaciji i objavljivanja oglasa o pokretanju likvidacije likvidacioni upravnik mora²³ doneti rešenje o otkazu ugovora o radu odnosno o prestanku radnog odnosa zaposlenima.

Po članu 186, Zakona o radu Poslodavac je dužan da zaposlenom, u slučaju prestanka radnog odnosa, isplati sve neisplaćene zarade, naknade zarade i druga primanja koja je zaposleni ostvario do dana prestanka radnog odnosa u skladu sa opštim aktom i ugovorom o radu.

Isplatu ovih obaveza, poslodavac je dužan da izvrši najkasnije u roku od 30 dana od dana prestanka radnog odnosa.

²⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 24/05, 61/05, 54/09.

²¹ ZPD čl. 43, „Rešenje o otkazu ugovora, koje ne sadrži svojeručni potpis ovlašćenog lica koje ga je donelo, već njegov faksimil, nije nezakonitgo iz tog razloga.“ Iz rešenja Apelacionog suda u Beogradu, GŽ1. 1799/10 od 08.12.2010. godine, *Bilten Apelacionog suda u Beogradu*, broj 2/11.

²² ZPD čl. 526.

²³ Nezavisno od volje poslodavca ili volje zaposlenog.

Zaposleni nema pravo na isplatu otpremnine zbog prestanka radnog odnosa.

Za sporove koji nastanu u postupku likvidacije nadležan je Privredni sud.²⁴

Rok za podnošenje zahteva za sudsku zaštitu (tužbe) je 90 dana od dana dobijanja rešenja o prestanku radnog odnosa.²⁵

Ukoliko zaposlenom ne budu isplaćeni zarada, naknada zarade i ostala primanja do prestanka radnog odnosa isti mora prijaviti potraživanje u zakonskom roku poslodavcu, odnosno privrednom društvu u likvidaciji. Tek ako mu potraživanje bude osporeno može pokrenuti parnicu radi ostvarenja svog potraživanja.²⁶

Zaposleni ima pravo na novčanu naknadu po osnovu nezaposlenosti shodno Zakonu o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti.²⁷

Prijava potraživanja

Pravne posledice pokretanja postupka likvidacije teku od dana donošenja rešenja i registracije kod Agencije za privredne registre i objavljivanja na

²⁴ Shodno čl. 25, st. 1, tač. 4, Zakona o uređenju sudova *Službeni glasnik RS*, br. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11, 78/11, 101/11 Privredni sud u prvom stepenu sudi u sporovima povodom stečaja i likvidacije. Tako i sudska praksa: „Za suđenje u sporu fizičkog lica sa pravnim licem u likvidaciji stvarno je nadležan privredni sud.“ Sentenca iz rešenja Vrhovnog kasacionog suda R1 11/10 od 04.03.2010. godine utvrđena na sednici Građanskog odeljenja od 12.03.2012. godine, *Bilten Vrhovnog kasacionog suda Srbije* broj 1/2012 tako i „shodno odredbi člana 25. Zakona o uređenju sudova proizilazi da je privredni sud nadležan i u postupcima za poništaj rešenja o otkazivanju ugovora o radu datog pre ili nakon otvaranja postupka likvidacije i stečaja, bez obzira što je uzrok otkaza nezavisan od razloga stečaja ili likvidacije“, odgovor usvojen na sednicama odeljenja Privrednog apelacionog suda od 08. i 22.11.2011. godine, www.sudskapraksa.com.

²⁵ S tim u vezi sudska praksa je zauzela stav: „Pravosnažno rešenje o prestanku radnog odnosa zbog pokretanja postupka likvidacije sprečava vraćanje na rad bez obzira što je rešenje o otvaranju postupka likvidacije ukinuto“. Iz presude Prvog opštinskog suda u Beogradu P1. 900/05 od 05.04.2007. godine, Okružnog suda u Beogradu Gž1. 171/08 od 25.01.2008. godine i presude Vrhovnog suda Srbije Rev. II 794/08 od 11.09.2008. godine, *Bilten sudske prakse Okružnog suda u Beogradu* broj 79/09, tako i „Reintegracija zaposlenih kojima je radni odnos prestao zbog nastupanja pravnih posledica likvidacije, ne rešava se automatski obustavom postupka likvidacije, jer tada prestaju pravne posledice tog postupka koje su vezane za status subjekta u likvidaciji, a ne i one vezane za radno pravni status zaposlenih, koji je rešen pravosnažnim rešenjem o prestanku radnog odnosa.“ Iz presude Vrhovnog suda Srbije, Rev. 794/08 od 11.09.2008. godine, *Pravni informator* broj 1/09.

²⁶ „Za ostvarenje novčanog potraživanja prema poslodavcu u likvidaciji nužna je procesna pretpostavka da je potraživanje prijavljeno i osporeno u likvidacionom postupku.“ Iz rešenja Privrednog apelacionog suda, Pž. 6572/2010 od 24.02.2010. godine.

²⁷ *Službeni glasnik RS*, br. 36/09, 88/10, čl. 67, st. 1, tač. 5.

internet stranici Agencije. Objavljivanjem na internet stranici Agencije poverioci se obaveštavaju o pokretanju postupka likvidacije nakon čega podnose prijave potraživanja na objavljenu adresu.²⁸

Likvidacioni upravnik je dužan da sve prispele prijave potraživanja evidentira i sačini listu priznatih i osporenih potraživanja.

Društvo može, u roku od 30 dana od dana prijema prijave potraživanja, osporiti potraživanje poverioca, u kom slučaju je obavezno da o tome u istom roku obavesti poverioca uz obrazloženje osporavanja potraživanja.

Društvo ne može osporavati potraživanja poveriocima čija su potraživanja utvrđena izvršnom ispravom.

Ako poverilac čije je potraživanje osporeno ne pokrene postupak pred nadležnim sudom u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja i u istom roku o tome pisanim putem obavesti društvo, to potraživanje se smatra prekludiranim.²⁹

Ako je do trenutka prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja poverilac protiv društva već pokrenuo postupak o tom potraživanju pred nadležnim sudom, poverilac nije dužan da pokreće novi postupak po prijemu obaveštenja o osporavanju potraživanja.

Potraživanja nastala nakon pokretanja likvidacije ne prijavljuju se i moraju se namiriti do okončanja likvidacije.³⁰

Poverilac kome je u likvidacionom postupku priznato potraživanje, ali nije ispunjeno, može pokrenuti parnični postupak da bi stekao izvršnu ispravu, podobnu za prinudno izvršenje i ostvarenje svog potraživanja.³¹

Početni likvidacioi bilans i početni likvidacioni izveštaj

Radi sprečavanja eventualnog pokušaja izigravanja poverilaca propisana je obaveza likvidacionog upravnika da sačini početni likvidacioni izveštaj i da ga registruje, čime on preko internet stranice Agencije za privredne registre postaje dostupan svim zainteresovanim licima.

²⁸ Vidi rešenje Višeg trgovinskog suda, Pž. 3314/08 od 12.05.2008. godine, www.sudskapraksa.com.

²⁹ „Poverilac koji u postupku likvidacije ne pokrene postupak za utvrđenje osporenog potraživanja prekludiran je u pravu na ostvarenje osporenog potraživanja.“ Iz rešenja Privrednog apelacionog suda, Pvž. 299/10 od 03.06.2010. godine, www.sudskapraksa.com.

³⁰ ZPD, čl. 535.

³¹ „Lice kome je u likvidacionom postupku priznato potraživanje, ali nije ispunjeno, ima pravni interes da vodi parnični postupak u kome će steći izvršnu ispravu, podobnu za prinudno ostvarenje svog potraživanja.“ Iz rešenja Privrednog apelacionog suda, Pž. 4877/2012 od 29.05.2012. godine, *ParagrafLex*.

Obaveza svih privrednih društava da pored redovnih finansijskih izveštaja sačinjavaju i vanredne finansijske izveštaje u slučaju statusnih promena, likvidacije društva, stečaja propisana je Zakonom o računovodstvu i reviziji.³²

Zakonom je propisana obaveza likvidacionom upravniku da u roku od 30 dana od dana početka likvidacije, sastavi početni likvidacioni bilans kao vanredni finansijski izveštaj u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija.

Početni likvidacioni bilans će sačiniti lice ovlašćeno za izradu finansijskih izveštaja, dok će ga likvidacioni upravnik kao zastupnik društva u likvidaciji potpisati i podneti članovima društva na usvajanje.

Ortaci/komplementari/skupština društva su dužni da donesu odluku o usvajanju početnog likvidacionog bilansa najkasnije u roku od 30 dana od dana kada im je podnet na usvajanje. Usvojen početni likvidacioni bilans se kao vanredan finansijski izveštaj dostavlja Registru finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu privrednih subjekata radi registracije.

Propisana je obaveza likvidacionom upravniku i da u periodu, najranije 90 dana od dana početka likvidacije, a najkasnije 120 dana od dana početka likvidacije sačini početni likvidacioni izveštaj i izvrši njegovu registraciju. Početni likvidacioni izveštaj se ne može sačiniti pre isteka roka od 90 dana od dana početka likvidacije i objave oglasa sa pozivom poveriocima, a upravo iz razloga da bi se ostavilo dovoljno vremena poveriocima da se upoznaju sa činjenicom da je nad društvom pokrenut postupak likvidacije i da bi izvršili blagovremenu prijavu svojih potraživanja. Takođe, on se mora sačiniti pre isteka roka od 120 dana od dana početka postupka likvidacije, jer protekom navedenog roka nastupa prekluzija potraživanja poverilaca.

Početni likvidacioni izveštaj sadrži: listu prijavljenih potraživanja; listu priznatih potraživanja; listu osporenih potraživanja sa obrazloženjem osporavanja; podatak da li je imovina društva dovoljna za namirenje svih obaveza društva, uključujući i osporena potraživanja; neophodne radnje za sprovođenje likvidacije; vreme predviđeno za završetak likvidacije; druge činjenice od značaja za sprovođenje likvidacije.

Likvidacioni upravnik ne može otpočeti sa plaćanjima radi namirenja poverilaca niti sa isplata članovima društva pre registracije početnog likvidacionog izveštaja, osim plaćanja obaveza iz tekućeg poslovanja društva.

Likvidacioni upravnik u toku likvidacije podnosi godišnje likvidacione izveštaje o svojim radnjama, sa obrazloženjem razloga zbog kojih se

³² *Sl. glasnik RS*, broj 46/06, 111/09 i 99/11 – dr. zakon.

likvidacija nastavlja, a nije završena, ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje, najkasnije u roku od tri meseca po isteku svake poslovne godine.

Godišnji likvidacioni izveštaji registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Statusne i procesno-pravne posledice likvidacije

Obim poslovne sposobnosti pravnog lica zavisi od toga da li ono ima opštu ili specijalnu pravnu sposobnost. Opšta imovinska pravna sposobnost podrazumeva da pravno lice može imati sva imovinska prava i obaveze, a specijalna imovinska pravna sposobnost podrazumeva da pravno lice može steći samo ona prava i obaveze koji su u skladu sa ciljem, odnosno delatnošću pravnog lica.³³

U našem pravu komercijalna pravna lica poseduju opštu pravnu sposobnost, a nekomercijalna specijalnu pravnu sposobnost izuzev države koja takođe poseduje opštu pravnu sposobnost.³⁴ Komercijalno (profitno) pravno lice obavlja delatnost radi sticanja dobiti (profita). Nekomercijalno (neprofitno) pravno lice prvenstveno obavlja delatnost radi postizanja nekih drugih ciljeva, a ne dobiti. Da li je pravno lice profitno ili neprofitno, utvrđuje se na osnovu njegove pretežne registrovane delatnosti koju stalno vrši.³⁵

Od činjenice da li su pravna lica profitna ili neprofitna zavisi i širina kruga pravne sposobnosti.

Ništavan je pravni posao pravnog lica koji nije zaključen u okviru njegove pravne sposobnosti. Savesna strana može zahtevati naknadu štete koju je pretrpela usled zaključenja ugovora koji je ništav.³⁶

Za vreme postupka likvidacije privredno društvo ima ograničenu pravnu i poslovnu sposobnost, budući da ne može preduzimati nove poslove osim poslova vezanih za završetak postojećih i za ispunjenje svrhe likvidacije (prodaja imovine, plaćanje poverilaca, naplata potraživanja i slično).³⁷

Odredbama Zakona o privrednim društvima propisano je da privredno društvo ne može da menja pravnu formu, ako se nalazi u postupku likvidacije

³³ Videti Zakon o zadužbinama i fondacijama, *Sl. glasnik RS*, broj 88/10, član 3.

³⁴ Živković, M., (1997). *Osnovi teorija države i prava*, Beograd, Policijska akademija, str. 312.

³⁵ Više o tome Babić, I., (2008). *Privredno pravo*, Beograd, Univerzitet Singidunum str. 91, Živković M. op. cit. str. 310,

³⁶ Zakon o obligacionim odnosima, čl. 54, st. 3.

³⁷ Vasiljević, M. op. cit. str. 689.

ili u postupku stečaja, osim ukoliko se sprovodi reorganizacija kao mera u skladu sa odredbama Zakona o stečaju.³⁸

Takođe, navedenim zakonom utvrđeno je da u statusnoj promeni ne može učestvovati privredno društvo koje se nalazi u postupku likvidacije ili u postupku stečaja, izuzev ukoliko se statusna promena sprovodi kao mera reorganizacije saglasno odredbama Zakona o stečaju.³⁹

Pokretanje likvidacije ne sprečava određivanje i sprovođenje izvršenja protiv društva u likvidaciji niti vođenje drugih postupaka koji se vode protiv ili u korist društva u likvidaciji. Znači, pokretanjem postupka likvidacije ne prekida se ni parnični postupak koji je u toku što je bilo propisano prethodnim Zakonom o parničnom postupku⁴⁰ koji je važio do 01.02.2012. godine.

Shodno članu 94. Zakona o parničnom postupku punomoćje koje je izdalo pravno lice prestaje prestankom pravnog lica, otvaranjem stečajnog postupka i postupka likvidacije. Po otvaranju postupka stečaja ili likvidacije u postupcima koji nastaju povodom stečajnog postupka, kao i u postupcima koji su tekli pre otvaranja stečajnog postupka, a nastavljeni nakon otvaranja navedenih postupaka, punomoćnici moraju da imaju punomoćje koje je izdao stečajni, odnosno likvidacioni upravnik.

Likvidacioni upravnik, kao zakonski zastupnik društva u likvidaciji, zastupa društva u svim procesnim postupcima. On može dati punomoćje drugom licu za zastupanje ali tada mora voditi računa o procesnim zakonima. Na primer, u parničnom postupku punomoćnik može biti samo advokat.⁴¹

Isto važi i za vanparnični postupak i izvršni postupak.⁴²

Postulaciona sposobnost ograničena je shodnom primenom odredaba Zakona o parničnom postupku⁴³ o obaveznom advokatskom zastupanju u postupku po vanrednim pravnim lekovima dok je princip slobodnog zastupanja ograničen isključenjem mogućnosti zastupanja u pojedinim radnjama ili čak čitavim stvarima.

Shodno članu 10. Zakona o izvršenju i obezbeđenju⁴⁴ u postupku izvršenja i obezbeđenja shodno se primenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako ovim ili drugim zakonom nije drugačije određeno. Takođe čla-

³⁸ ZPD čl. 478, st. 5.

³⁹ ZPD čl. 484, st. 2.

⁴⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 125/04, 111/09, 36/11.

⁴¹ Vidi više u Marković, V., (2011). Zastupanje privrednih subjekata u parničnom postupku, *Pravo teorija i praksa* 28 (10–12), str. 67–84.

⁴² Vidi Marković, V., (2012) Zastupanje privrednih subjekata u vanparničnom i izvršnom postupku, *Radno-pravni savetnik* (4), str. 63–69.

⁴³ *Službeni glasnik RS*, br. 72/11.

⁴⁴ *Službeni glasnik RS*, br. 31/11, 99/11.

nom 259, Zakona propisano je da se u postupku raspravljanja i odlučivanja o predlogu za obezbeđenje shodno primenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, osim kad je ovim zakonom drugačije propisano.

Pokretanje likvidacije nema uticaja na podneti predlog za pokretanje stečaja podnet u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, a poverioci društva u likvidaciji mogu podneti predlog za pokretanje stečaja i tokom trajanja likvidacije iz razloga propisanih zakonom kojim se uređuje stečaj.

Raspodela likvidacionog ostatka, okončanje likvidacije i odgovornost članova društva po okončanju likvidacije

Imovina društva u likvidaciji koja preostane posle izmirenja svih obaveza društva (likvidacioni ostatak) raspodeljuje se članovima društva u skladu sa odlukom o raspodeli likvidacionog ostatka društva.

Ako osnivačkim aktom, odnosno statutom ili jednoglasnom odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine nije drugačije određeno, raspodela se vrši na sledeći način:

1) ortacima, komplementarima i komanditorima i članovima društva s ograničenom odgovornošću srazmerno njihovim udelima u društvu;⁴⁵

2) akcionarima sa preferencijalnim akcijama koji imaju pravo prioriteta u odnosu na likvidacioni ostatak, a nakon njihove isplate akcionarima sa običnim akcijama srazmerno učešću njihovih akcija u ukupnom broju običnih akcija u društvu.

Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari koji su u likvidaciji savesno primili isplate dužni su da vrate primljeno ako je to potrebno za namirenje poverilaca društva.

U slučaju spora između članova društva u vezi raspodele likvidacionog ostatka, likvidacioni upravnik odlaže tu raspodelu do pravnosnažnog okončanja spora.

Likvidacija se okončava donošenjem odluke o okončanju likvidacije.

Po okončanju likvidacije društvo se briše iz registra privrednih subjekata u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako ortaci, komplementari, odnosno skupština ne donesu odluku o usvajanju dokumenata iz člana 540. stav 1. tač. 2), 3) i 4) Zakona o privrednim društvima u roku od 60 dana od dana podnošenja tih dokumenata na usvajanje

⁴⁵ „Ostatak imovine preduzeća po namirenju likvidacionih poverilaca deli se osnivačima srazmerno visini njihovih osnivačkih uloga, odnosno udela, a pri tome nije bitno što je jedan osnivač uložio nepokretnost a drugi ulog u novčanom iznosu.“ Iz rešenja Višeg privrednog suda u Beogradu, Pž. 6880/00 od 19.10.2000. godine, www.sudskapraksa.com

od strane likvidacionog upravnika, tu odluku može zameniti pisana izjava likvidacionog upravnika o neusvajanju tih dokumenata.

Poslovne knjige i dokumenta društva koje je brisano usled okončanja likvidacije čuvaju se u skladu sa propisima kojima se uređuje arhivska građa, a ime i adresa lica kome su poslovne knjige i dokumenta povereni na čuvanje registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.⁴⁶

Ako odluku o imenu i adresi ne donesu ortaci, komplementari, odnosno skupština, tu odluku može zameniti i pisana izjava likvidacionog upravnika o imenu i adresi tog lica.

Zainteresovana lica imaju pravo na uvid u poslovne knjige i dokumenta brisanog društva o svom trošku.

Ako je nakon brisanja društva iz registra potrebno preduzeti određene radnje u pogledu imovine društva prestalog brisanjem ili druge radnje koje je trebalo preduzeti tokom likvidacije, zainteresovano lice može tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi likvidacionog upravnika sa ovlašćenjem za preduzimanje tih radnji.

Ortaci i komplementari odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata.

Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari akcionarskog društva odgovaraju solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, do visine primljenog iznosa iz likvidacionog ostatka.⁴⁷

Potraživanja poverilaca zastarevaju u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra.

⁴⁶ Prema ZTDH, poslovne knjige, finansijski izveštaji i dokumentacija društva koje je likvidirano, čuvaju se u sudu na čijem području se nalazilo sedšte društva (vidi čl. 382, st. 4, ZTDH), Nemačko i Austrijsko pravo propisuju da sud određuje sigurno mesto gde će se čuvati dokumentacija društva koje je likvidirano i to najmanje za period od 10 godina (vidi član 273, stav 2, AktG-a; par 214, st. 2, AktG-a), Govedarica, M., (2010). Posledice likvidacije privrednog društva, *Pravni informator* (11), str. 10.

⁴⁷ "Osnivači nisu pravni sledbenici likvidiranog pravnog lica, koje je brisano i koje je prestalo da postoji, već su to lica čija se odgovornost zasniva na činjenici da je deo imovine, koja je posle deobe preostala, njima preneti i postala sastavni deo njihove imovine." Iz rešenja Višeg trgovinskog suda, Pž. 1905/08 od 23.01.2009. godine, www.sudskapraksa.com

Velisav Marković

An assistant professor, the Business College in Valjevo, „Singidunum“ University in Belgrade

Voluntary Liquidation of Companies

A b s t r a c t

Voluntary liquidation is a regular manner of termination of companies. Liquidation of the company begins on the date of registration of the liquidation decision and announcement on initiating the liquidation of companies in the Register maintained by the Agency of Business Registers in accordance with the Law on process of registration in the Business Register Agency and stops by deleting the company from the Register. A liquidator shall represent the company in a liquidation process and he is responsible for managing the company and payment of claims to creditors. During the liquidation process company has a limited legal capacity. When liquidation is initiated all employees will be sacked.

This paper presents the legal aspects of the voluntary liquidation of companies – basic concepts, powers, duties and responsibilities of the liquidation trustee, the legal consequences of the initiation of liquidation process; consequences for employees and creditors, rights and responsibilities of the founders of the company being liquidated. By using the case law, the author particularly illuminated the incident situations and disputes.

Keywords: liquidation, liquidator, the legal consequences of liquidation

Literatura

1. Babić, I., (2008). Privredno pravo, Beograd, Univerzitet Singidunum
2. Vasiljević, M., (2011). Vodič za primenu Zakona o privrednim društvima, Beograd, Intermex
3. Vasiljević, M., (2006). Komentar Zakona o privrednim društvima, Beograd, Službeni glasnik
4. Vujisić, D., (2009). Dužnosti direktora – u zakonodavstvu, poslovnoj i sudskoj praksi, *Pravo i privreda* 46 (1–4), str. 185–199
5. Govedarica, M., (2010). Posledice likvidacije privrednog društva, *Pravni informator* (11), str. 8–13

6. Dabić, Lj., (2004). Likvidacija privrednih društava prema nacrtu Zakona o privrednim društvima, *Pravo i privreda* 41 (5–8), str. 659–670
7. Marković, V., (2012). Zakonski i statutarni zastupnici privrednih subjekata, *Pravo teorija i praksa*, 29 (7–9), str. 20–41
8. Marković, V., (2011). Zastupanje privrednih subjekata u parničnom postupku, *Pravo teorija i praksa* 28 (10–12), str. 67–84
9. Marković, V., (2012). Zastupanje privrednih subjekata u vanparničnom i izvršnom postupku, *Radno-pravni savetnik* (4), str. 63–69
10. Ristić, D., (2010). Dobrovoljna likvidacija privrednih društava, u Dragan Mikerević, Strategija rasta i razvoja u uslovima fiskalne i dužničke krize, zbornik radova, Banja Vrućica, str. 179–188
11. Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11 i 99/11
12. Zakon o privrednim društvima Slovenije, *Uradni list št.* 42/06–57/12
13. Zakon o trgovačkim društvima Hrvatske *Narodne novine* broj 111/93, 34/99, 121/99, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09
14. Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, *Sl. glasnik Republike Srpske* broj 127/08, 58/09 i 100/11
15. Zakon o preduzećima, *Sl. list SRJ*, broj 29/96, 33/96, 29/97, 59/98 i 74/99
16. Zakon o radu, *Sl. glasnik RS*, br. 24/05, 61/05, 54/09
17. Zakon o računovodstvu i reviziji, *Sl. glasnik RS*, broj 46/2006, 111/2009 i 99/2011 – dr. zakon
18. Zakon o zadužbinama i fondacijama, *Sl. glasnik RS*, broj 88/10
19. Zakon o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11
20. Zakon o izvršenju i obezbeđenju, *Sl. glasnik RS*, br. 31/11, 99/11
21. Zakon o uređenju sudova, *Sl. glasnik RS*, br. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11, 78/11, 101/11
22. Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, *Sl. glasnik RS*, br. 36/09, 88/10